

ትዕዛብትታት ኣብ ጸብጻብ “ተቐጻጻሪ ጉጅለ ሶማልን ኤርትራን”

ብዶ/ር ኣሕመድ ሓሰን ድሕሊ

መበገሲ ውሳኔ ባይቶ ጸጥታ ቍ.1907 ድሕሪ ምርኣይና፡ ስትራቴጂያዊ ዕላማ'ቲ ውሳኔ፡ ንኤርትራ ምስግዳድን ምንብርካኽን ፖለቲካውን ቍጠባውን ተጽዕኖታት ከም እትቐበልን ኣብ ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃን ቀይሕ ባሕሪን ከምቲ ገለ ሃገራት ዘገልግልኦ መሳርሒ ምምሕዳር ኣሜሪካ ከም እትኸውን ንምግባራን ስለዝነበረ፡ ታሪኻውን ፖለቲካውን ድሕረ ባይታ ናይ'ቲ ውሳኔ ርኢና። ገለ ሃገራት ንኣሜሪካ ንምሕጓስ ንሃገራዊ፡ ዞባዊ፡ ክፍለ-ዓለማውን ኣህጉራውን ክብርታትን ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ብምግሃስ፡ ንጎረብተን ክወራ ይርኣዩ እየን። በዚ መዳይ'ዚ ከኣ ዋሽንግተን ንስርዓት ኢትዮጵያ ከም ጽቡቕ መጋበርያ ስለእትቐጽሮ፡ ካልኣት ሃገራት ብኣይልን ብምስግዳድን ኣሰሩ ንኸስዕባ'ያ ትጽዕር። ብድሌተን ኢደን ምስ ዘይህባ'ውን ከም'ቲ ኣብ ዒራቕ፡ ኣፍጋኒስታንን ሶማልን ዝተራእየ፡ ብዓረርን ሓውን ካብ ምስግዳድን ዝግግታ ሕጊ የለን። ኣብ'ዚ ክፋል'ዚ እምበኣር፡ ኣብ'ቲ “ተቐጻጻሪ ጉጅለ” ዘቐረቦ ጸብጻብ ዘሎና ትዕዛብትታትን መልሲ ንኸሲታት ባይቶ ጸጥታን ከነቐርብ ኢና።

ትዕዛዝቲታት ኣብ ጸብጻብ “ተቐጻጻሪ ጉጅለ ሶማልን ኤርትራን”

ቀዳማይ:- ውሳኔ ባይቶ ጸጥታ ቁ-1907 ብመሰረት “ተቐጻጻሪ ጉጅለ ሶማልን ኤርትራን” ዘቕረቦ ጸብጻብ’ዩ ሓሊፉ። እዚ ጉጅለ’ዚ ባይቶ ጸጥታ ብዘሕለፎ ውሳኔ ቁ-751 ብ24 ሚያዝያ 1992’ዩ ቆይሙ።[21]

ካልኣይ:- ኣቦ መንበር’ቲ ቤት ጽሕፈቱ ኣብ ናይሮቢ ኬንያ ዝኾነ ጉጅለ ሚስተር ዶሚንጎኒ ሻድራኽ ኮማሎ ብ24 ሚያዝያ 2008 ናብ ባይቶ ጸጥታ ብዘቕረቦ ጸብጻብ መሰረት: “እቲ ጉጅለ ኣብ ደንማርክ: ኢትዮጵያ: ፈረንሳ: ሶማል: ኡጋንዳ: ስምርቲ ኢማራት ዓረብ: ብሪጣንያ: ሶሜን ኣየርላንድን የመንን’ዩ ዑደት ኣካይዱ።”[22] እቲ ዘገርም ግን ናብ’ታ ብቐዳምነት እትኸሰስ ዘላ ኤርትራ ዑደት ኣይገበረን። እዚ ከኣ ኣብ መደምደምታ ከይበጸሕና ከሎና ጥራይ: ተግባራቱ ምስ’ቲ ሓበሬታ ኣብ ምእካብ ዝተዋህቦ ሓላፍነት ብቐጥታ ዝጻረር ምጳኑ ከንርዳእ ንኸእል ።

ሳልሳይ:- ናይ ስራሕ ኣገባብ “ተቐጻጻሪ ጉጅለ” ብ24 ሚያዝያ 2008 ናብ ባይቶ ጸጥታ ኣብ ዘቕረቦ ጸብጻብ ተጠቐሱ ከም ዘሎ: ሓበሬታታት ካብ ዝተፈላለዩ ምንጫታትን ካብቶም ቀዳሞትን ሓውሲ ቀዳሞትን ዝበሃሉ ምንጫታትን’ዩ ዝእከቦ። ነቲ ዝረኽቦ ሓበሬታ ድማ ሓቅነቱ ንምርግጋጽ ብቐጻሊ ብሓባር ይምርምሮን ይግምግሞን። ንዝረኽቦ ሓበሬታ ዝሕግዝ ሰነዳት ንምርካብ’ውን ብቐጻሊ ይጽዕር። ኣንጻር ኤርትራ ውሳኔ ቁ.1907 ንኸሓልፍ ጠንቂ ዝኾነ ናይ መጨረስታ ጸብጻቡ ቅድሚ ምቕራብ: ናብ ኤርትራ ስለዘይመጸ ከኣ: “ተቐጻጻሪ ጉጅለ” ዋላ ኣብ ቅድሚ ባይቶ ጸጥታ’ውን ብእምነትን ሓቅነትን ሻርነት ብዘይብሉ ኣገባብን ኣይሰርሐን ።

ራብዓይ:- “ተቐጻጻሪ ጉጅለ” ብመገዲ ኣቦ መንበሩ ናስር ዓብደልዓዚዝ ናስር ብ21 ሕዳር 2006 ኣብ ዘቕረቦ 50 ገጽ ዝሓዘ ነዊሕ ጸብጻብ: ኣብ መበል 37 ሕጥቦ ጽሑፍ: “ኤርትራ ናብ ሶማል 2000 ወተሃደራት ከም ዝለኣኸት: ካብኣቶም 500 ኣብ በለድዊን: 500 ኣብ ሄልዊን 500 ኣብ ታሕታይ ሸበሌ እቶም ዝተረፉ 500 ድማ ኣብ መቐድሾ ብፍላይ ከኣ ኣብ ሺላ ባይደዋ - መደበር ፖሊስ ኣካዳሚ ዝነበረ - ዓስኪሮም ከም ዘለው ሓቢሩ።”[23] እንተኾነ ግን ነዚ ዘረጋግጽ ጭቡጥ መርትዖ ኣየቕረበን። ስለዚ ከኣ እቲ ሓቂ

ብአንጻሩ ኮይኑ።አህጉራውያን ማዕከናት ዜና ኣብ ሶማሌ “ተቐጻጻሪ ጉጅለ ዘቕረቦ ሓበሬታ ጉጉይ’ዩ” ምስ በላ፡ ኣብ’ቲ ዝሰዓበ ጸብጻቡ ብቐጥታ ንኤርትራ ይቕሬታ ከይሓተተ ነቲ ዘቕረቦ ክሲ ሰሪዙዎ። አህጉራዊ ባይቶ ጸጥታ’ውን እንተኾነ፡ ኣብ’ቲ ኣንጻር ኤርትራ ዘሕለፎ ውሳኔ ቁ.1907 ብዛዕባ ወተሃደራዊ ህለወ ኤርትራ ኣብ ሶማሌ ኣይጠቐስን።

ሓመሻይ፡- እዚ ዝተጠቐሰ “ተቐጻጻሪ ጉጅለ” ኣብ’ቲ ብ26 ነሐሴ 2006 ዝቐረበ ጸብጻብ ኣብ መበል 38 ሕጥቦ ጽሑፍ፡ ኤርትራ ብነፈርቲ ናብ አህጉራዊ መዕርፎ ነፈርቲ መቐደሾ ወተሃደራዊ ኣጽዋር ከም ዘግዓዘት’ኳ እንተ ጠቐሰ፡ ኣብ’ቲ ዝሰዓበ ጸብጻቡ ነዚ ክሲ’ዚ እውን ክሰርዞ ተገዲዱ እዩ። ባይቶ ጸጥታ’ውን ከም ኣመሉ ነዚ ጠቐነ’ዚ ኣብ’ቲ ኣንጻር ኤርትራ ዘሕለፎ ውሳኔ ቁ.1907 ኣይጠቐስን።

ሻዲሻይ፡- “ተቐጻጻሪ ጉጅለ” ብ17 ሓምለ 2007 ናብ ባይቶ ጸጥታ ኣብ ዘቐረቦ ጸብጻብ፡

1. ኢትዮጵያ ኣብ ታሕሳስ 2006 ንሶማሌ ከም ዝወረረትን ሓይልታት ኢትዮጵያ ከኣ ኣብ ከባቢ መቐደሾ ብዓለም ዝተወገዘ ጸዕዳ ፎስፎረስ ቦምባታት ከም ዝተጠቐሙን ገሊጹ።
2. ሓይሊ ኣየር ኣሜሪካ ንሉኣላውነት ሶማሌ ብምግሃስ ኣብ መሬት ሶማሌ ከም ዝደብደቦን “ግብረሽበራውያን” ንዝበሎም ባእታታት ከምዝቐተለን ገሊጹ።
3. ኤርትራ ናብ “ምንቅስቃስ ኣልሸባብ ሙጃሂዲን” ሶማሌ ኣጽዋር ልኪኻ ክብል ከሲሱ። ኣብ ታሽዓይ ገጽ ናይ’ቲ ጸብጻብ ድማ ኢትዮጵያ ኣጽዋርን ፍሉይ ኣሃዱን ናብ ሶማሌ ከም ዘእተወት፡ ኤርትራ በጽዋር ቀንዲ ሓጋዚት ኣልሸባብ ከምዝኾነት፡ ሕቡራት መንግስታት ኣሜሪካ ኣብ ሶማሌ ወተሃደራዊ ስርሒታት ከም ዘካየዱት።”[24] ኣስዒቡ “ሓይልታት ኢትዮጵያ ብዓለም ዝተወገዘ ቦምባታት ጸዕዳ ፎስፎረስ ኣብ ሺርኮል መቐደሾ ከም ዝተጠቐሙ’ኳ እንተ ገለጸ።”[25] ባይቶ ጸጥታ ግን ኣንጻር ኣሜሪካን ኢትዮጵያን ዝኾነ ስጉምቲ ኣይወሰደን።

ብኣንጻሩ ግን ኣንጻር ኤርትራ ውሳኔ ቁ.1907 ከሕልፍ ድሕር ኣይበለን።

ሻብዓይ፡- “ተቐጻጻሪ ጉጅለ” ብ10 መጋቢት 2010 ናብ ባይቶ ጸጥታ ኣብ ዘቕረበ ሃንደበታውን ዘደንጹን ጸብጻቡ ድማ፡-

1. “ናይ ሶማሌ መሰረታዊ ዕዳጋ ኣጽዋር የመን እያ። ኢትዮጵያ’ውን ንሶማሌ ብብረትን ጠያዪትን እትሕግዝን ወተሃደራዊ ስልጠናታት እትህብን ሃገር እያ። ኤርትራ ንዕጡቓተ ተቓዋሚቲ ሶማሌ እትህቦ ፋይናንሳውን ፖለቲካውን ሓገዝ ካብቲ ናይ ዝሓለፈ ዓመታት ኣንቆልቀሓ ኣሎ።”[26]

2. “ምንቅስቃስ ኣልሸባብ ኣልሙጃሂዲን ኣብ ነብሱ ዝምርኮስ ኮይኑ ኣሎ። መሰጋገሪ ፈደራላዊ መንግስቲ ሶማሌ ድማ ኣብ ናይ ወጻኢ ሓገዝን ሓይልታት ሕብረት ኣፍሪቃን’ዩ ዝምርኮስ። ሓይልታት ጸጥታ መንግስቲ፡ ናይ ወጻኢ ሓገዝን ስልጠናታትን ዝረከብ ክነሱ ገና ኣድማዕነት ዘይብሉን ብልሽውን እዩ። ከምኡ’ውን ኣብ መንግስትን ሰራዊትን ዝርከቡ “ዓበይቲ መሳፍንቲ ኩናት” ዝውንንዎ ዝተሓናፈጸ ሚልሻታት ስለዝኾነ፡ ኣብ ትሕቲ ሓደ መሪሕነት ክጽንበር ኣይድግፉን እዮም።”[27]

3. “ፈደራላዊ መሰጋገሪ መንግስቲ ሶማሌ ቀንዲ ምንጪ ዕጥቂ ንዕጡቓት ተቓዋሚቲ ኮይኑ ስለዘሎ፡ እቲ ዝዓበየ ዕንቅፋት ባዕሉ’ዩ” ምስ በለ እቲ ጸብጻብ፡ ኣሰዲቡ ከኣ “ምስ ናይ ወጻኢ ሓገዝ ከተነጻጽሮ ከለኻ፡ እቲ ዝዓበየ ምንጪ ብረትን ጠያዪትን ንተቓዋሚቲ ባዕሉ’ቲ ፈደራላዊ መሰጋገሪ መንግስቲ እዩ” ኢሉ።[28]

ጸብጻብ “ተቐጻጻሪ ጉጅለ ሶማሌ” እምበኣር ነዚ ዝስዕብ ሓቂታት ዘረጋግጽ እዩ።

ቀዳማይ፡- እቲ ጉጅለ በቲ ክምርሓሉ ዝተወሰነሉ መካኒዝም ኣይተማእዘዘን፡ ስለዚ ከኣ ኣብ ሰራሒ ሓቅነት፡ተኣማንነትን ዘይሻርነትን ኣይነበሮን።

ካልኣይ፡- “ተቐጻጻሪ ጉጅለ” ናብ ባይቶ ጸጥታ ብዛዕባ ኤርትራ ጉጉይ ጸብጻብ ከም ዘሕለፈን ብኡኡ መሰረት ድማ ህወኸን ዘይፍትሓውን ውሳኔ ቁ1907 ከም ዝሓለፈን ብዝግባእ ነጺሩ ኣሎ።

ሳልሳይ፡- ወተሃደራዊ አጽዋር ናብ ሶማል ካብ ኤርትራ ዘይኮነስ ካብ የመንን ኢትዮጵያን'ዩ ዝውሕዝ ዘሎ።

ራብዓይ፡- ብመሰረት ጸብጻብ “ተቐጻጻሪ ጉጀለ” ፈደራላዊ መሰጋገሪ መንግስቲ ቀንዲ ምንጪ አጽዋር ንዕጡቓት ተቓወምቲ ውድባት ሶማል ኮይኑ አሎ።